

ALFRED HITCHCOCK VALÓDI ÉLETE

1961-ben a Hitchcock család békésen és magányosan töltötte az év nagy részét. A hétvégekre gyakran utaztak Kaliforniába, de legtöbbször csak az utolsó pillanatban szánták rá magukat az útra, ha nem futott be egyetlen hollywoodi meghívás sem. Hiába tartozott a Hitchcock házaspár a keresett díszvendégek közé, sokan mégsem szívesen hívták meg őket otthonukba. Hitchcock híres volt arról, milyen kurtán-furcsán leszólja a fogásokat, a bort, a szivarokat és — ahogy Joseph Stefanótól tudjuk — gyakran oly kicsinyesnek mutatkozott, hogy az kedvét szegte bárkinek. „Apróságok miatt bírálta házigazdáit, többek között egy fiatal rendezőt, aki meghívta vacsorára. Hitchcock azon háborodott fel, hogy a pincér hűtlen bort csavart szalvétába. Képes volt vég nélkül boncolgatni ehhez hasonló etikettkérdéseket, amivel sokakat elkedvetlenített.

Júliusban valami érdektelen tévéfilmet forgatott, kezdett is ráunni, de közben — mint mindig — színésznőt keresett magának. A döntő fordulat, akárcsak filmjeiben a „várható meglepetések”, éppen a születésnapja után következett be, és ez aztán teljesen lekötötte őt a következő másfél évre. Egy Santa Cruz-i ujságban olvasott egy hírt arról, hogy tengeri madarak megtámadtak egyes házakat a part mentén, nagyobb károkat okozva, mint az előző évben. „Tengeri madarak szállták meg a part menti házakat” — hirdette az óriási szalagcím. Nagy rémületet keltett a madarak vadsága: ablakokat törtek be, utcai lámpákat és kocsikat rongáltak meg, a járókelőket pedig megsebesítették és összepiszkították. Hitchcock azonnymában telefonált Stefanónak, aki még három, szerződésben rögzített forgatókönyvvel tartozott neki. Amikor azonban találkoztak, hogy megbeszéljék, nem lehetne-e filmet csinálni Daphne Du Maurier elbeszélése, a *Madarak* nyomán, Stefano őszintén bevallotta neki, hogy sem a madarakért, sem a novelláért nem lelkesedik igazán. Hitchcock haramosan maga is rájött, hogy sem a történet, sem a szereplők nem használhatók ebben a formában, és regényíró után nézett, aki mindezt szállítja neki.

Evan Hunterhez fordult, akivel futólag találkozott már a *Kristályárok* forgatásán. Hunternek sok könyve jelent meg — némelyiket Ed McBain álnéven adta ki — és dolgozott a *Hitchcock Magazine*-nak is. Egyik elbeszélését a televízió Hitchcock-sorozatában filmesítették meg, és két regényéből készült játékfilm. A megbeszélések során a rendező közölte vele, hogy technikai problémákkal nem kell

törődnie, a madarak mozgatója, a támadások irányítása különleges hatáskörrel és a díszlettervezők dolga lesz.

Hitchcock együttműködése Hunterrel — mint már annyiszor élete folyamán — simán és baráti szellemben kezdődött, de teljesen tisztázatlan viszonyba torkollott, sőt némi nehezítést is hagyott Hunterben, amit csak a rendező iránti nagy tisztelete enyhített. A forgatókönyvíró emlékei szerint: „Hatalmaskodó személyiség volt. Amíg Los Angelesben tartózkodtunk, gyakorlatilag kisajátított engem és a családomat, még ha nagyon kedvesen tette is.” Persze, az alkotás kedvéért, jó szándékkal és nagylelkűen sajátította ki őt; maga Hunter szívesen elismerte, hogy rengeteget tanult tőle a filmművészetről. Kisajátítási hajlama azonban ekkor egészen más formában egy másik személyre és másfajta tehetségre kezdett irányulni.

Minden azon a reggelen kezdődött, amikor Alma és Hitchcock éppen a NBC televízió *Mai nap* (Today) című adását nézték. Hitchcock felfigyelt egy reklámra, amelyben egy csábítóan szép szőke nő haladt át mosolyogva a képernyőn, majd kedvesen hátrafordult egy kisfiú felé, aki elismerően füttyentett a láttára. A sors iróniája, hogy egy Sego nevű fogyókúra italt reklámoztak így. Hitchcock érdeklődését mégsem az áru, hanem a szőke nő keltette fel. Rögtön utasította az ügynökeket, hogy keressék meg; már aznapra találkozót beszéltek meg vele, de nem a rendezővel találkozott, akinek a nevét sem volt szabad kiejteni előtte, hanem az MCA egyik képviselőjével.

A maneken, Tippi Hedren abban a hiszen jelent meg a találkozón, hogy reklámfilmekről fognak tárgyalni, mert

korábbi New York-i sikerein felbátorodva azért költözött Kaliforniába, hogy ebben a szakmában dolgozzék. Másnap délután — 1961. október 13-a, péntek volt — tájékoztató beszélgetésen elkérték tőle a sajtódossierjét és valamennyi reklámfilmje felvételét.

A hét végén, az ő tudta nélkül, Alma és Hitchcock áttanulmányozta az egész anyagot. Hitchcock azonnal és visszavonhatatlanul döntött, már csak a maneken véleményét kellett meghallgatni az ajánlatról.

A szerződésben rögzített feltételek hollywoodi mércével mérve igen szerények voltak. Heti 500 dollárt ígértek Tippi Hedrennek az első évre, a továbbiakban pedig évente némi emelést. Ez ugyanolyan alapbér volt, mint amit a televíziós reklámokért kapott, csak hogy a televíziónál ezenfelül jelentős díjak jártak minden újabb sugárzás után. A filmgyári szerződés semmi hasonlót nem tartalmazott, mégis elfogadta, abból, kiindulva,

hogy bölcsen választ, ha a rendszeres, hét évre biztosított heti jövedelem mellett dönt, nem pedig kiszámíthatatlan maneken-tiszteletdíjakra számít, amelyek bármikor erősen megfogyatkozhattak.

Így történt, hogy Tippi Hedren — ügynökével történt tanácskozás után — elfogadta Hitchcock ajánlatát. Saját elbeszélése szerint: „Úgy éreztem, nagyon tapintatosan és tartózkodóan intézték ezeket a puhatolódzó tárgyalásokat. Mint hogy nekem semmiféle tapasztalatom nem volt a filmvilágban, feltételezték, hogy idegileg rosszul bírnám, ha rögtön bemutatnának a rendezőnek. Agyongyörtörtem volna magamat, mit mondjak, mit vegyek fel az első találkozáskor. Hitchcock úgy intézte, hogy az MCA vezetői találkozzanak velem előbb, ő pedig úgy akart velem találkozni, hogy ne érezzem szükségét semmilyen különleges előkészületnek.”

Első találkozásukkor aztán Hitchcock mindenféléről társalgott, csak reklámról, tévéről, filmekről és show-business-ről nem. Gondolatban világ körüli útra vitte, idegen városok nagy éttermeit festette le előtte, ritka ételekkel és borokkal, különleges mártásokkal, azt ecsetelte, milyen érzés repülőgépen, illetve hajón utazni, és távoli kikötők szállodáiról mesélt. Tippi Hedren is sokat utazott, úgy érezte, részt tud venni a társalgásban. „Azt hiszem, meg sem fordult a fejemben, hogy vele fogok dolgozni. Azt hallomásból tudtam, hogy Evan Hunter és Hitchcock éppen forgatókönyvet írnak, de azt álmodban sem gondoltam volna, hogy én is szerepelni fogok benne. Azt képzeltem, hogy magamfajta színészi tapasztalat nélküli manökenre televíziós sorozatához van szüksége.”

Elég hamar kiderült azonban, hogy vele sokkal nagyobb szabású tervei vannak. „Valóságos ruhatárat ajándékozott nekem, személyes használatra és erre legalább annyit költött, mint amennyire egy évi fizetésem rúgott. No és a gyöngysor! Utólag jöttem rá, hogy túl nagynak találta a nyakláncomat ahhoz a délutáni ruhához, amit első alkalommal viseltem, és megjegyezte valakinek, hogy ezen majd segíteni fog.”

Az év végén Hitchcock bevonult az irodájába a Paramounthoz, hogy megbeszélje a cselekményt Evan Hunterrel, Tippi Hedren pedig több időt szentelhetett a lányának, és berendezkedhetett újonnan bérelt házában. Nagynevű új főnöke tanácsára híznia kellett volna, és egy délután fél mázsa krumplit szállítottak zsákban a lakására, egy levélke kíséretében, amelyben a rendező felhívta a figyelmét arra, hogy bőven fogyasszon belőle, mert ez sok kalóriát jelent. Alma és Hitchcock Sankt Moritzba utazott, előbb azonban tárgyalt a helyi borkereskedővel, minek következtében karácsony este Tippi Hedren egész láda Dom Pérignon pezsgőt kapott. Másnap reggel 9-kor sürgöny érkezett Svájcából, melyben furcsa franciasággal fogalmazott tréfás szövegben küldte üdvözlését a házaspár.

Hazatérésük után Hitchcock rögtön nekilátott, hogy átdolgozza Evan Hunter forgatókönyvének első változatát: jelenetről jelenetre bőszes jegyzetekkel látta el.

„Ez a lány nagyon magabiztos — magyarázta Hitchcock egy kivételesnek számító témaelemzés során. Az anya, aki kezdetben nagyon erős, pánikba esik, mert valójában gyöngye, ereje látszólagos, halott férjét helyettesíti számára a fia. Ő a legesendőbb a szereplők között. A lány viszont bebizonyítja, milyen erősek tudnak lenni az emberek, ha nehéz helyzettel kell szembenézniük.”

1962. február elején Hitchcock átment a Universal filmgyárba, és amint aláírta első filmjeire szóló szerződését, beköltözött abba a fényűzően berendezett részlegbe, ahol aztán egészen pályája végéig maradt.

Miután az utolsó simításokat is elvégezte a forgatókönyvön, a szereposztást kellett véglegesen eldöntenie Hitchcocknak. De ugyan ki vállalja a híres színészek közül a hónapokig tartó megerőltető munkát a sok ezer madárral és azt a sok veszélyt, amelyet a forgatócsoport minden tagja előre sejtett? Február elején egy reggel Hitchcock kijelentette Evannek: „Ebben a filmben nem lesz sztár. Itt mi leszünk a sztárok, én, maga és a madarak.”

A tervezett 1 500 beállításból (ez megközelítőleg kétszer annyi, mint egy átlagos filmnél és háromszor több, mint Hitchcock egyéb filmjeiben) gyakorlatilag 400 különlegesen nehéz, trükkökkel

kombinált plán. Ezenkívül Ray Berwick sok száz sirályt, hollót és varjút idomított be, hogy a megfelelő pillanatban csapjanak le, szálljanak rá a színészek fejére, majd visszazállva lendüljenek újabb támadásba. Mesterséges madarakat is készítettek, egyes, gyermekekkel forgatott jelenetekhez. Az animációs technikát sok jelenetben kívánták alkalmazni, egyes képsorokat pedig úgy terveztek meg, hogy több fotótrükköt üvegfestmények segítségével (Albert Whitlock mester munkái) egyetlen plánná dolgoztak össze. A *Madarak* megvalósításához az 1962-ben ismert valamennyi filmtechnikát felhasználták. Ez lett Hitchcock eddigi filmjei közül a legköltségesebb, technikai szempontból a legigényesebb és a legaprólékosabban kidolgozott. Robert Boyle így emlékszik vissza az előkészületekre: „Az alapdízletet Edward Munch *A kiáltás* című képe alapján terveztem meg. Ez a kép nagy belső elbizonytalanodást és örületet fejez ki valami vad, elhagyott helyen. Hitch pontosan erre vágyott. Nagyon fontosnak tartotta, hogy szubjektív legyen a megközelítés, azért hogy a közönség átélje a szereplők érzéseit és vágyait, sőt saját bőrén érezze a fizikai veszélyektől való félelmet is.”

A forgatás alatt a technikai és segéd-személyzetet annyira összekarmolták és -csípték a madarak, hogy a végén mindenkit fel kellett szólítani, oltassa be magát tetanusz ellen.

Ezenfelül még az állatvédő egyesület is örködött afelett, hogy a madarakkal jól bánjanak, rendszeresen kapjanak enni és ne dolgoztassák őket agyon, ezért aztán korán abba kellett hagyni velük a munkát a forgatási napokon.

A több mint húszhetes forgatás alatt, amely csaknem húsz álló hétig Észak-Kaliforniában folyt, a fennmaradó időben pedig a Universal Stúdióban, Tippi Hedrennek csak egyetlen szabadságnapot engedélyeztek: Hitchcock állandó jelenlétet követelt tőle.

A rendező megkülönböztetett figyelmet szentelt minden egyes beállítás előkészítésének és próbáinak, olyannyira, hogy „még szemmozgását és fejmozdulatait” is megrendezte, emlékszik vissza a főszereplő. Ezenkívül egyre hosszabb külön megbeszélésekre vonta félre, amitől a lány egyre kínosabban feszengett. Ő maga is, de mások is tisztán emlékeznek, hogy Hitchcock egyetlen percre sem vette le róla a szemét, akár a kamerák előtt állt, akár máshová ment a stúdióban.

Tippi Hedren érzett magában annyi lelkiert, hogy ezt kibírja a forgatás hátralévő heteiben, mert a többi színész együttértett vele és kedvesen bátorította. Az események azonban hamarosan újabb fordulatot vettek.

„Kezdett beleszólni abba, mit hordjak a stúdióon kívül, mit egyem, kivel találkoz-

zam. Értésemre adta, hogy ez vagy az a férfi nem megfelelő társaság nekem, hogy megint másvalaki, akivel szemben társadalmi kötelezettségeim voltak, nem rendes emer. És haragudott meg méltatlankodott, ha nem kértem tőle engedélyt, hogy esténként vagy a hét végeken meglátogassam a barátaimat.”

„Két férfi lakozott benne egyszerre” — jellemzi Tippi Hedren a *Madarak* forgatásának iszonyúan nehéz utolsó heteit, — az egyik egy aprólékos műgonddal dolgozó, érzékeny rendező, aki szívvel lélekkel beleélte magát minden jelenetbe és rengeteg érzést tudott belesűríteni, ugyanakkor azonban mindenre elszánt férfi is volt, aki semmitől sem riadt vissza, hogy belőlem ilyen vagy olyan reakciót kicsikarjon.” Már korábban is előfordult, hogy trágár vagy mocskos megjegyzéseket dűnyögött az orra alá, épp abban a pillanatban, amikor a felvevőgép berregni kezdett, hogy csak a kamera előtt álló színésznek hallja. Tippi Hedren úgy döntött, föl se veszi ezeket a megjegyzéseket. Azt viszont, hogy Martinit igyék a próbák közben, kereken megtagadta, hiába próbálkozott újra meg újra a rendező. „Azt is hallottam már rebesgetni, hogy Hitchcock elképzelése az, hogy keres egy nőt, rendszerint szőkét, és ízekre szedi, hogy megtörje a félenkségét és a tartózkodását, de azt hittem, ez csak a filmjeire érvényes.

Most azonban vele történt meg ugyan-ez, és ő nem örült neki. Persze, egy beavatlan látogató mindent békésnek és rendezettnek látott volna a stúdióban. Hitchcock utasította a titkárnőjét, hogy reggelente minden a helyén legyen: az íróasztalán rendet raktak, a ceruzáit kihelyezték és katonás rendbe állították az ön íróasztartóban, előjegyzési naptárát a soron következő forgatási feladatokkal és találkozókkal a megfelelő napnál nyitották ki, a szivarnedvesítőt letörölgették. Az asszisztens a hangmérnök mellett állt ugrásra készen. A személyi titkárnő az apróbb bonyodalmakat simította el, például intézkedett, amikor egy egész láda márkás bornak nyoma veszett.

Hitchcock maga is megszokott, szertartásos életrendjét követte, ám tisztaságmániája egyre jobban elhatalmasodott rajta: folyton ürítgette a hamutartókat és két-három törülközőt tartott a keze ügyében, hogy az irodájában lévő mosdót és vízcsapokat tisztára törölje.

Ez a nyugodt rendezett külső kép tökéletesen ellentétben állt a forgatás végén uralkodó hangulattal. „Mindig is az volt a véleményem, hogy érdemes megfogadni a drámaíró Sardou tanácsait — mondogatta Hitchcock. — Szerinte 'kínozni kell a nőket'. Manapság az a baj, hogy nem kínozzuk eleget a nőket.”

Ez a megjegyzés lehetett volna gonoszkodás is, ami arra való, hogy felkelte az

A Madarak forgatásán

érdeklődést, vagy ellenkezést váltson ki a hallgatóságból. Amikor azonban a *Madarak* leghatásosabb jelenetének a forgatásához értek, nincs kizárva, hogy Hitchcock kötelességének érezte orvosolni korunk bajait, méghozzá szó szerint, a leggonoszabbul megfogadva Sardou tanácsát.

A madársereg utolsó támadását a női főszereplővel kellett felvenni. Előzőleg, a forgatási hét megkezdése előtt úgy tájékoztatták Tippi Hedrent, hogy természetesen ezt a jelenetet mesterséges madarakkal fogják felvenni, hiszen minden más megoldás gyakorlatilag kivihetetlen. Amikor azonban azon a júniusi hétfő reggelen megérkezett a stúdióba, a segédrendező, James Brown közölte vele, hogy mégsem használhatnak mechanikus madarakat, mert úgy találták, hogy azok keltszerűen hatnának a filmen.

Egy óra múlva megkezdődött a munka. Két, védőkesztyűt viselő és hatalmas kartondobozokkal felszerelt férfi helyezkedett el a felvevőgép két oldalán, velük szemben állt a színész, hátát a falnak vetve. A forgatás helyszínét óriási madárketrec zárta körül, és a felvevőgép bergett, miközben Tippi Hedren karjával csapkodva maga körül próbálta visszaverni a rászabadított madarak rohamait.

A forgatás egész nap folytatódott. Kiengedték a madarakat, azok rémülten menekültek vissza, mert a színész egyre őszintebben védekezett, össze-visszahadonászva igyekezett elhárítani a rengeteg sirályt és varjút. Azután leállították a felvevőgépeket és újabb beállítást készítettek elő: kicsit összetépték a ruháját,

művért kentek rá, a sminkmester karmolásnyomot festett rá, összekócolta a haját és újabb megpróbáltatás vette kezdetét.

És Hitchcock? „Teljesen magán kívül volt” — állítja Tippi Hedren, aki úgy emlékszik, annyira ideges volt a rendező, hogy képtelen volt belépni a stúdióba, amíg mindent elő nem készítettek. Tippi Hedren számára persze még súlyosabb megpróbáltatást jelentett a munka, amely folytatódott kedden, majd szerdán is. Változtattak a kameraálláson, gyorsabb beállításokat vettek fel, jobban megszaggatták a ruháját, több „vért és sebet” festettek rá, de időnként „élesben” vágott belé egy-egy csőr, mert a meglepett, ideges és rosszkedvű madarak épp olyan rosszul túrték a munkát, mint a színész. Cary Grant, aki egy szomszédos stúdióban forgatott, átjött megnézni néhány jelenet felvételét, és nem győzte dicsérni a fiatal nő bátorságát, ahogyan mindazok, akik látták, mi folyik, tudták, mekkora szerencséje van Hitchcocknak. Egyetlen ismert színész sem tűrte volna el ezeket a túlkapaszkodásokat. Jessica Tandi szerint: „Ez a szegény nő napról napra elviselte ezeket a szenvedéseket. Egyedül kellett játszania és kitartania a madárketrecé alakított helyiségben az öt rohamozó madársereggel szemben.”

Természetesen hosszan lehetne sorolni, mennyi megpróbáltatást kénytelenek a kaszkadőrök, sőt gyakran a színészek is

Hollywoodban vállalni, a nagyobb hitelesség kedvéért meg azért, hogy felkeltsek és ébren tartsák a nézők érdeklődését. Ennek ellenére igen ritka eset, hogy egyetlen színészt tegyenek ki ekkora próbatételeknek, olyan hosszan és sokszor egymás után, mint Tippi Hedrent. Ő maga úgy emlékszik vissza, hogy „irtózatossá hét volt, csakugyan életem legnehezebb hete. Mindennap azt gondoltam — és nekem ezt hajtogatták: már csak egyetlen óra, már csak egyetlen felvétel.”

Csütörtökön azonban, amikor Hitchcock és Tomasini végignézték az előző nap felvett anyagot, újabb nehézség merült fel. Azoknak a képsoroknak a felvételein, ahol Tippi Hedren összeroskad a madarak támadásától, az őt rohamozó madarak túl gyorsan visszarepültek. „Ezért aztán csütörtökön az öltöztetőnőm bevitt az öltözőbe, hogy rugalmas pólyával tekerje körül a testemet, amihez nylonszálakat erősítettek, ezeket apró lyukakon keresztül vezették át a ruhán. Hamar rájöttem, hogy mi célból. Némi madárnak a lábához kötötték a nylonszál másik végét, hogy ne tudjon elmenekülni és újra meg újra lecsapjon rám, ha már a földön fekszem. Egész nap próbálkoztak, hogy a megfelelő felvételeket megcsinálják.

Pénteken megismétlődött a csütörtöki megpróbáltatás, hogy különleges szögekkel nagyközeliket vegyenek fel, és délutánra ez a testi-lelki kínzás — másnak nem nevezhető — csaknem felőrölte Tippi Hedren türelmét és erejét. És ekkor az egyik túlhajszolt madár belekapott a színész bal szemébe. A tragédiát sikerült elkerülni, de a szeme alatt mélyen megsebezte. Szegényen hisztériás roham tört ki és teljesen összeomlott. Azonnal kiürítették a helyszínt, őt pedig hazavitték, de a hét végi pihenés sem tudta talpra állítani. Amikor hétfő reggel újra megjelent, olyan kába volt, hogy egy rövid pihenő után nem tudták magához téríteni az öltözőjében. Arra ébredt, hogy otthon fekszik, nyugtatókkal teletömve. Az orvos közölte Hitchcockkal, hogy a lány legkorábban egyheti kihagyás után folytathatja a munkát, arra az ellenvetésre pedig, hogy minden felvételnél szükség van rá, az orvos leszögezte, hogy ilyen állapotban úgysem tudna dolgozni. Így aztán, először a *Gyanakvó szerelem* forgatása óta, amikor Hitchcock és Joan Fontaine betegedtek meg, újra egyhetes szünetet kellett tartani egy Hitchcock-film munkálatai közben. Ekkoriban kezdte egyre sűrűbben mondogatni az újságíróknak, különböző témákról szólva: „Oscar Wilde szavait idézve, elpusztítjuk azt, amit szeretünk.”

(Részlet Donald Spoto: Egy lángész titkos arca. Alfred Hitchcock valódi élete című könyvéből.)

Kovács Ilona